

Helsingin liikkumishjelma

Saadut lausunnot ohjelmaluonnokseen:

- Nuorisoneuvosto
- Vammaisneuvosto
- Vanhusneuvosto
- Tasa-arvotoimikunta

Nuorisoneuvosto

Helsingin nuorisoneuvosto painottaa lausunnossaan nuorten monipuolisten liikuntamahdollisuuksien turvaamista riippumatta esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta.

Vastaus:

Esittelijä toteaa vastauksessaan, että valtaosa helsinkiläisistä nuorista vastaa harrastavansa liikuntaa. Jopa noin 60–70 prosenttia alle 14-vuotiaista lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa urheilu- tai liikuntaseurassa ja lähes 40 prosenttia liikkuu omatoimisesti jopa päivittäin. Tästä huolimatta läheskään kaikki lapset ja nuoret eivät liiku terveytensä kannalta riittävästi. Omatoimisten ja ohjattujen liikuntaharrastusten lisäksi olennaista on kyetä lisäämään lasten ja nuorten luontaista arki- ja hyötyliikkumista, ulkoilua ja aktiivista kulkemista määrätietoisesti. Tämä on keskeisiltä osin liikkumishjelman tarkoitus.

Liikuntaharrastuksen lopettaminen ja liikkumisen kokonaisvaltainen väheneminen murrosiässä on kansallisesti todettu haaste. Kaupunkistrategian tavoitteena on, että jokaisella lapsella ja nuorella on harrastus. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää määrätietoista yhteistyötä kaikkien kaupungin toimialojen, mutta erityisesti kasvatuksen ja koulutuksen ja kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan välillä.

Liikkumishjelmaan on kirjattu lukuisia toimenpiteitä harrastusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Kaupunki tuottaa vuoden 2019 aikana kahdelle Helsingin alueelle ja vuonna 2020 kaikille Helsingin alueille kulttuurin ja vapaa-ajan palveluista palvelutarjottimen päiväkodeille ja kouluille. Koulujen roolin vahvistaminen lasten ja nuorten harrastustoiminnassa voi keskeisiltä osin alentaa harrastamiseen liittyvää kynnystä, helpottaa vanhempien ajankäyttöä ja kускаamisen tarvetta sekä mahdollistaa tilojen ja välineiden tehokkaan hyötykäytön.

Kaupunki rakentaa yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa digitaalisen harrastuspassin, joka auttaa lapsia ja nuoria löytämään mieluisan harrastuksen. Lisäksi kaupunki myöntää kolmen vuoden ajan järjestöille avustuksia (900 000 euroa/vuosi) uusien keinojen löytämiseksi lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoimintaan.

Tasa-arvotoimikunta

Tasa-arvotoimikunta toteaa, että liikkuminen on sukupuolittunutta: liikkumiserot korostuvat jo varhaiskasvatusikäisillä lapsilla siten, että tytöt liikkuvat selvästi vähemmän ja erot jatkuvat peruskoulussa, jossa 15-vuotiaat tytöt liikkuvat vähiten ja 9-vuotiaat pojat eniten. Toimikunnan lausunnon mukaan yksikään ohjelman 54

toimenpiteestä ei mainitse lasten ja nuorten liikkumisen sukupuolittumisen purkamista. Toimikunta toteaa, että ohjelmassa olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös sukupuolivähemmistöjen asemaan. Toimikunnan mukaan tarvitaan mm. yhteistyötä urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa sukupuolittuneen kulttuurin purkamiseksi, sukupuolineutraaleja pukuhuoneita ja nais erityisiä liikuntavuoroja. Tasa-arvotoimikunta toteaa, että ohjelman seurantamittareissa (mm. liikkumisen määrä) tulisi kerätä ja raportoida tiedot sukupuolittain. Lisäksi toimikunta toteaa, että tiedonkeruusiin tulee sisällyttää myös ei-binääriset nuoret ja aikuiset.

Vastaus:

Liikkumishjelman kohderyhmänä ovat kaikki kaupunkilaiset. Erityisen tärkeää ohjelman onnistumisen näkökulmasta on kyetä vaikuttamaan niihin kohderyhmiin, jotka liikkuvat vähiten. Määrätietoinen toiminta liikkumisen esteiden tunnistamiseksi ja purkamiseksi on liikkumishjelman keskeisintä sisältöä. Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala on laatinut asukaskohtaiset kaupunkilaisprofiilit, joiden tarkoituksena on kyetä tunnistamaan yksilöiden kokemat esteet ja odotukset toimialan palveluihin osallistumisessa. Sukupuoli-näkökulma on yksi keskeisimmistä lähtökohdista tarkastella asiaa.

Toimikunnan lausunto huomioiden ohjelman toimenpiteitä on täsmennetty. Tuoreet tutkimukset mahdollistavat täsmällisemmän toiminnan tyttöjen liikuntaan vaikuttamiseksi erityisesti perusopetuksessa.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan henkilöstöä koulutetaan vuonna 2019. Erityisesti varhaiskasvattajien ja opettajien tietoisuutta ja osaamisvalmiuksia liikkumisen edistäjinä vahvistetaan. Tässä yhteydessä on mahdollista kiinnittää henkilöstön huomioita myös sukupuolten välisiin eroihin liikkumista koskien.

Vuoropuhelu keskeisten sidosryhmien, kuten liikunta- ja urheiluseurojen kanssa on tarkoitus käynnistää vuonna 2019. Ratkaisuja sukupuolineutraalien pukeutumistilojen lisäämiseksi Itäkeskuksen uimahallin tavoin pohditaan liikuntapalveluissa tulevien peruskorjaamisten yhteydessä ja myös henkilöstön kouluttamisen osalta.

Liikkumishjelman strategisten mittareiden tiedot kerätään ja tullaan raportoimaan sukupuolittain. Tiedot seurantamittareihin saadaan kansallisista tiedonkeruista, joiden sisällöistä ja kehittämisestä vastaavat tutkimuslaitokset itsenäisesti. Kaupunki voi viestiä tutkijoille tarpeesta kehittää tiedonkeruita sukupuoli-näkökulmasta.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto ehdottaa lausunnossaan liikkumishjelman arviointia kahdesta näkökulmasta: miten kaikissa kaupungin yleisissä ja erityisesti liikuntapalveluissa otetaan huomioon ja mahdollistetaan eri ikäisten vammaisten ihmisten liikkuminen ja yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet eli miten eri tavoin vammaisten ihmisten liikkuminen onnistuu palvelujen valtavirrassa. Lisäksi liikkumishjelmassa tulee arvioida, mitä positiivisen erityiskohtelun järjestelyjä ja palveluja eri tavoin vammaiset kuntalaiset tarvitsevat ja saavat, että heillä olisi perusedellytykset osallistua tarjottuihin liikunnan palveluihin ja liikkumisen toimintoihin. Vammaisneuvosto toteaa lisäksi lausunnossaan, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus (ratifioitu 10.6.2016) sekä yhdenvertaisuuslaki (1.1.2015) tulee huomioida liikunta-, vapaa-ajan- ja kulttuuripalvelujen toteutuksessa. Lausunnossa tuodaan tarve lisätä esteettömyyttä niin liikuntatilojen, ympäristön, olosuhteiden kuin palveluidenkin näkökulmasta. Lisäksi lausuntoon on listattu lukuisia toimenpide-esityksiä mm. kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi, julkisen liikenteen kehittämiseksi ja turvallisuuden sekä osallisuuden vahvistamiseksi.

Vastaus:

Liikkumishojelman valmistelun yhteydessä on tunnustettu, että nykyisten liikuntaa ja liikkumista tukevien palveluiden ulkopuolelle jäävät usein ne, jotka hyötyisivät liikkunnasta eniten, kuten vaikeavammaisiet ja toimintakyvyltään heikkokuntoisimmat ikääntyneet sekä henkilöt, joiden toimintakyky on heikentynyt mielenterveyssyistä.

Ohjelman valmistelussa on tehty johtopäätös, että edellä mainittujen kohderyhmien liikkumismahdollisuuksia ei kyetä korjaamaan lyhytkestoisilla hankkeilla tai projekteilla. Tarvitaan laaja-alaisempaa ymmärrystä palveluiden nykyisestä tavoitavuudesta ja kohderyhmän tarpeista ja liikkumisen esteistä. Ymmärrys siitä, mitkä ovat keskeisimpiä asioita vammaisten liikkumisen mahdollistamiseksi, syntyy vain pitkäjänteisessä yhteistyössä keskeisten toimijoiden ja kohderyhmän kesken. Eri toimialojen asiantuntijoilla on yhdessä toimien mahdollisuus nykyistä kokonaisvaltaisempiin ja systemaattisempiin ratkaisuihin liikkumisen mahdollistamiseksi kaikille.

Liikkumishojelman yhteyteen on päätetty perustaa alatyöryhmä, jonka tehtävänä on löytää ratkaisuja pitkälti vammaisneuvoston esille nostamiin haasteisiin: luoda toimiva palvelupolku niiden henkilöiden arkiaktiivisuuden ja liikunnan edistämiseen, joilla on vamma, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi vaikea osallistua. Tavoitteena on, että ympäristö ja olosuhteet, kuljetus- ja neuvonta- ja avustajapalvelut, apuvälineet ja vapaa-ajan toiminta tukevat aukottomasti kohderyhmän liikkeellelähtöä ja liikkumista. Työryhmä tulee työnsä aluksi kartoittamaan keskeiset velvoitteet (mm. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus, lainsäädäntö) ja nykytilan kohderyhmän liikkumisessa. Työryhmä tekee myös esityksen myös erityisryhmien liikunnan käsitteiden ajantasaistamisesta. Vammaisneuvostolta on pyydetty edustajaa työryhmään.

Esteetön ympäristö on kaikkien kaupunkilaisten etu. Liikkumishojelma tulee työskentelemään kiinteässä yhteistyössä mm. esteettömyystyöryhmän kanssa laajentaen esteettömyys-asioiden tarkastelua fyysistä esteettömyyttä laajemmalle. Esteettömyys-asiat käsitellään omana kokonaisuutenaan myös perustettavassa työryhmässä. Yhteistyötä järjestöjen ja liikuntaseurojen kanssa vahvistetaan. Kävelyä ja pyöräilyä, niiden turvallisuutta, esteettömyyttä ja talvikunnossapitoa kehitetään suunnitelmallisesti yhteistyössä kaupunkiympäristön kanssa.

Liikkumishojelman toimeenpanosuunnitelma tulee kehittymään ja jalostumaan ohjelman edetessä. Liikkumishojelman lähtökohtana on kaupungin toimialojen nykyistä tiiviimpi yhteistoiminta kaupunkilaisten liikuttamisessa. Suureen osaan vammaisneuvoston esille nostamista konkreettisista esityksistä on mahdollista vaikuttaa kehittämällä yleisiä palveluita nykyistä paremmin eri kohderyhmien tarpeita huomioiviksi sekä lisäämällä kohdennettuja toimenpiteitä niille osa-alueille, joilla ne katsotaan tarpeenmukaisiksi.

On tarkoituksenmukaista, että vammais- ja vanhusneuvostojen toimittamat lausunnot käsitellään erikseen perustettavassa työryhmässä. Työryhmän tehtävänä on nostaa kehittämistarpeet selkeäksi esitykseksi liikkumishojelman johtoryhmän käsittelyyn säännöllisin väliajoin.

Vanhusneuvosto

Vanhusneuvosto ottaa lausunnossaan kantaa ikääntyneiden ja iäkkäiden kohderyhmän käsittelyyn ”yhtenä kokonaisuutena”. Vanhusneuvosto toteaa lausunnossaan, että liikuntaneuvonta tulisi sisältyä kaikkeen asiakastyöhön

esimerkiksi kotihoidossa, vanhusten neuvontapalveluissa, terveydenhoitajan vastaanotoilla ja järjestöjen toiminnassa ja lisäksi että yhteistyötä ammattikunta- ja toimialarajojen yli tarvitaan entistä enemmän. Lähiliikuntapaikkoja, viheralueita ja kävelyreittejä tarvitaan joka puolella kaupunkia. Myös muita liikuntapaikkoja tulisi olla kattavasti eri puolilla kaupunkia. Lisäksi lausuntoon on listattu lukuisia toimenpidesityksiä mm. kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi, julkisen liikenteen kehittämiseksi ja turvallisuuden sekä osallisuuden vahvistamiseksi.

Vastaus:

Liikkumishjelman yksi keskeisimpiä havaintoja on ollut, että keskiarvoinen ajattelu liikkumisessa ei läheskään aina ole toimivaa, ei eri ikäryhmien, mutta ei myöskään eri väestöryhmien kohdalla. Se, että ohjelmassa on päädytty käyttämään vanhuspalvelulain määrittelemiä käsitteitä ei tarkoita sitä, etteikö toimenpiteiden taustalla nimenomaan tunnustettaisi ikääntyneiden ja iäkkäiden eriytyneet tarpeet, erot fyysisessä toimintakyvyssä ja arjen haasteissa.

Liikkumishjelman yhteyteen perustetaan ikääntyneiden, iäkkäiden ja soveltavan liikunnan alatyöryhmä, joka seuraavan kolmen vuoden aikana selkeyttää eri toimijoiden rooleja ja toimintaa ikäihmisten liikkumisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi, tehostaa viestintää ja vaikuttaa ikäihmisten palveluiden saavutettavuuteen. Ikääntyneiden ja iäkkäiden eriytyneet tarpeet, toiveet ja arkielämän haasteet tunnistaen luodaan toimiva ja aukoton palveluketju arkiaktiivisuuden edistämiseen ja toimintakyvyn tukemiseen. Palvelupolku huomioi kaupunkiympäristön ja olosuhteet, lähipalvelut, kuljetus- ja neuvonta- ja avustajapalvelut, apuvälineet ja vapaa-ajan toiminnan kokonaisuudessaan. Lukuisat vanhusneuvoston esille nostamat konkreettiset kehittämishaasteet tullaan käsittelemään työryhmän toimesta.

Liikkumishjelman yleiset tavoitteet ja ajatukset uudesta tekemisen tavasta edistävät monin tavoin myös ikääntyneiden ja iäkkäiden liikkumista. Liikkumishjelman perusajatus on edistää liikkumista läpäisevänä osana kaupungin toimintaa, kaupungin yhteisenä asiana. Vanhusneuvoston lausunto on hyvä muistutus siitä, että liikkumisen tulee integroitua osaksi eri toimialojen tehtäviä, ammattiryhmien osaamista ja kaikkea tekemistä.

Merkittävä osa vanhusneuvoston kannanotoista liittyy sosiaali- ja terveystoimialan toiminnan kehittämiseen. Liikkumishjelma on sisällytetty sosiaali- ja terveystoimen koulutussuunnitelmaan vuodelle 2019. Sosiaali- ja terveystoimi järjestää loppuvuonna 2018 lukuisia työpajoja, joissa etsitään ratkaisuja liikkumisen nykyistä näkyvämmälle huomioimiselle osana annettavia sosiaali- ja terveystoimen palveluita. Sosiaali- ja terveystoimi on asettanut sitovaksi tavoitteekseen, että liikkumissopimuksen käyttöä kotihoidossa laajennetaan siten, että vähintään 70 %:lle säännöllisen kotihoidon asiakkaista on tehty liikkumissopimus.

Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimiala laatii vuoden 2019 aikana pitkän aikavälin suunnitteluperiaatteet kulttuurin ja vapaa-ajan olosuhteiden rakentamiseen. Olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi sisä- ja ulkoliikuntapaikkoja, venepaikkoja, koulurakennuksia, nuorisotiloja, ulkoilualueita, tapahtuma-alueita ja harjoitustiloja. Työssä huomioitavia näkökulmia ovat erityisesti alueiden yhdenvertaisuus, väestönkasvu, väestörakenteen monimuotoistuminen ja kaupungin uudet asuinalueet. Periaatteiden pohjalta laaditaan pidemmän aikavälin suunnitelma kulttuurin ja vapaa-ajan olosuhteista. Olosuhdeselvityksen myötä syntyy nykyistä kattavampi käsitys myös ikääntyneiden ja iäkkäiden mahdollisuudesta osallistua kulttuurin ja vapaa-ajan toimintaan.

Liikkumishjelmassa esitetään lukuisia toimenpiteitä ikääntyneiden ja iäkkäiden liikkumisen lisäämiseksi. Helsinki on liittynyt jäseneksi amerikkalaisen Bloomberg-

säätiön verkostoon, jossa kehitetään kaupunkien tapoja kokeilla uutta. Helsinki on valinnut teemaksi ikäihmisten liikkumisen. Seuraavan yhdeksän kuukauden aikana kaupungin kaikkien toimialojen edustajat hakevat uusia ja innovatiivisia ratkaisuja ikääntyneiden liikkumisen edistämiseksi yhteistyössä Bloombergin säätiön ja Harvardin yliopiston kanssa.

Ikääntyneiden ja iäkkäiden kohderyhmä on nostettu liikkumisohjelman markkinointiviestinnän painopistealueeksi vuonna 2019 vanhusneuvoston esille nostamat seikat huomioiden.

Liikkumisohjelman valmistelun yhteydessä on käynnistetty keskustelut tutkimuslaitosten kanssa ikääntyneiden ja iäkkäiden liikkumisen tutkimisesta objektiivisin liikemittarein. Mittareilla kerätty tieto tuottaa kyselytutkimuksia olennaisesti täsmällisempää tietoa siitä, miten esimerkiksi kotona itsenäisesti asuvat, kotihoidon tai palveluasumisen piirissä olevat ikääntyneet liikkuvat päivittäin. Tarkentuva tieto mahdollistaa toimenpiteiden nykyistä huolellisemman valmistelun.